

УТВЪРЖДАВАМ:.....

ИНЖ. КАТЕРИНА ДОДОВА
ДИРЕКТОР

**МЕХАНИЗЪМ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА УЧИЛИЩНИЯ ТОРМОЗ МЕЖДУ ДЕЦАТА И
УЧЕНИЦИТЕ В ПГ ПО ТУРИЗЪМ
„ПРОФ. Д-Р АСЕН ЗЛАТАРОВ“**

**ПРОГРАМА
ЗА СПРАВЯНЕ С НАСИЛИЕТО, АГРЕСИЯТА И ТОРМОЗА МЕЖДУ УЧЕНИЦИ В
УЧИЛИЩЕ**

Въвеждането на настоящия единен документ в ПГТ „Проф. д-р Асен Златаров“ се налага от разбирането, че реален напредък в справянето с прояви на насилието и тормоза може да бъде постигнат при прилагане на последователна и целенасочена политика, която се изпълнява от всички участници в образователния процес.

Тормозът е специфичен вид насилие сред децата и е сред най-неуловимите форми на агресивно поведение и насилие. Не всеки акт на насилие е тормоз. Тормозът между връстници е групов феномен. Случаите на тормоз се извършват в групова среда, в присъствието на други връстници и в отсъствието на възрастни.

Тормозът, независимо от това как се упражнява, е много сериозно, оставящо траматични следи действие, защото тормозеният не може да се защити със собствени усилия. Тормозът не спира от само себе си, без външна намеса.

Проявите на тормоз най-общо могат да бъдат описани като:

- **„Физически тормоз“** – блъскане, щипане, разрушаване, удряне, нанасяне на болка, спъване, затваряне в някое помещение;

- **„Психически тормоз“** – подмятане, подиграване, закачане, обиди, омаловажаване, заплахи, изнудване, повреждане на лични вещи, кражба и хвърляне на вещи, заплашителни погледи, неприятелско следене, словесни изрази, които имат за цел да унижат и оскъбят детето на база раса, пол, религия, сексуалност, увреждане или друго, с което се подчертава различие от останалите. Когато е в група – под формата на изолиране, игнориране, изключване от групови дейности, избягване, одумване и разпространение на зловни слухове, натиск върху другите да не влизат в приятелски взаимоотношения с децата, обект на тормоз.

- **„Сексуален тормоз“** – форма на нежелано словесно, несловесно или физическо поведение със сексуален характер, имащо за цел или водещо до накръняване на достойнството на лицето. Включва измислянето на сексуализирани прякори или имена, подигравки със сексуални значения, неподходящо докосване и др.

- **„Кибер насилие“** и **„Кибер тормоз“** – осъществяват се в дигитална среда чрез дигитални устройства. Включва създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството на детето или го унижават. Ако дете е въввлечено в рискована ситуация онлайн,

това винаги има своите отражения в реалния му живот. Преживяванията за детето могат да бъдат дори по-унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде прекратен веднага и е достъпен до по-голям кръг хора.

Признаци, по които може да се разпознаят насилието и тормозът:

Разпознаването на насилие и тормоз включва следните физически и поведенчески признаци:

- Различни по вид и цвят натъртвания, включително синини, постоянни или чести червени петна, включително от пръсти, насинени очи, следи от ухапване;
- Неправдоподобни или объркани обяснения за травмите, включително едностранни отговори;
- Безпокойство и крайности в поведението – от агресивност до пасивност;
- Лоша представа за себе си – децата смятат, че са заслужили насилието;
- Прекалена отстъпчивост на детето и оставяне без протест да се прави каквото и да било с него;
- Влошаване на здравословното състояние, което включва прилошаване, главоболие, отпадналост;
- Влошаване на успеха от обучението и чести отсъствия от училище;
- Чести отсъствия от определени часове
- Детето може да стане затворено и изолирано, да не желае да контактува с връстниците си;
- Агресивно поведение и/или поведение, насочено към привличане на вниманието, упорито непослушание, самонараняване;
- Внезапни избухвания, които са необичайни за възрастта или за нивото на развитие на детето;
- Бягане и криене, включително зачестили бягства от училище;
- Загуба на доверие, неучастие в общите занимания в училище, ниска самооценка;
- Употреба на алкохол, медикаменти, занемаряване /постоянно обличане на едни и същи дрехи или отказ да сменя косата си/;
- Психосоматични симптоми като болки в стомаха, главоболие, гадене и др., оплаква се, че сънува кошмари и сънят му е нарушен;
- Наблюдават се промени в навиците или в използването на интернет и социалните мрежи.

Описание на програмата

Постигането на поставените цели е възможно при последователното изпълнение на следните стъпки:

Първа стъпка: Осъзнаване на проблема с тормоза

Втора стъпка: Дефиниране на елементите на защитната система:

A/ Дейности на ниво клас:

1. Прилагане на всички форми на групова работа
  - дискусии
  - решаване на казуси
  - споделяне на опит

2. Извеждане на теми от учебното съдържание, подходящи за работа и анализ по проблема с насилието, свързани с правата на децата, ценностите, социалните роли, функционирането на групите и институциите и т.н.

3. Работа с класа:

Цели се създаване на пространство, в което да се говори открито за тормоза и агресията и се работи за формирането у децата на нагласи и социални умения, недопускащи насилие (емпатия, толерантност и уважение към различията, решаване на конфликти и др.).

Децата трябва първо да се стимулират сами да дават отговори на поставените въпроси, а след това да се предлагат официални дефиниции. Всяка първа дискусия трябва да започне с договаряне на правилата за работа, като например – всеки има право да каже какво мисли, всеки има право да бъде изслушван, мненията не се омаловажават и т.н. Основни теми могат да бъдат:

- Какво представлява тормозът, разпознаваме ли го и как можем да докладваме за случай на тормоз;
- Какви са преживяванията на извършителя и потърпевшия (някои видове поведение, като присмиването, може да изглеждат като игра или шега, но обиждат и водят до негативни емоции у този, към когото са насочени и той да се чувства унижен или заплашен);
- Как се чувстваме, когато видим прояви на агресия/тормоз и какво правим;
- Какво можем и искаме да направим;
- Кои са основните ценности, правила на поведение, които следва да приемем;
- Как можем да ги прилагаме.

На финала се изработват общи правила на поведение и договаряне на процедура в случай на нарушаване на правилата (въпреки че това са дейности на ниво класна стая, могат да бъдат приложени и с учителите и родителите).

Необходимо е дейностите на ниво клас да обхващат и цялата училищна общност.

Б/ Дейности на ниво училище;

1. Обобщаване на всички предложения за правила на поведение и ценности, направени от класовете и формулиране на общоучилищни ценности и правила, които да бъдат част от училищната политика.

2. Договаряне на единен механизъм, включително разписани ясни отговорности за реагиране при всяка проява на агресия и тормоз.

3. Разработване на предложения за промени в Правилника за дейността на училището и обсъждането им с училищната общност.

4. Приемане на съгласуваните промени;

5. Подобряване на системата от дежурства с оглед обхващане на местата, в които на етапа на оценка е установено, че са най-рискови. Осигуряване на постоянен надзор. „Златно правило“ за учителите към учениците, които проявяват агресивно и насилствено поведение, е „Никога не ги оставяйте сами и никога не им обръщайте гръб“.

6. Подобряване на системата за докладване на случаи на насилие/тормоз (въвеждане на нови форми и канали, гарантиране на конфиденциалността).

7. Включване на експерти, родителите и самите ученици в процеса на създаване и реализиране на всички интервенции;

8. Използване на подхода за работа с връстници, които трябва да станат естествените помощници при реализирането на всички видове интервенции както по отношение на децата, които са обект на тормоз, така и по отношение на насилниците;

9. Повишаване квалификацията на учителите за работа с програмите, включително реализиране на специализирани тренинги за определени категории от работещите в училище за справяне с критични ситуации и др.;

10. Ясно разпределение на конкретни отговорности на всички възрастни в училището, включително дежурства на определени места;

11. Осигуряване на реални партньорства с външни на училището служби, организации и специалисти;

12. Насочване към основни здравни и социални услуги за децата и семействата.

В/ Дейности с родителите.

1. Разработване на стъпки за привличане на родителите;

2. Привличане на:

- родители - специалисти от областта на хуманните професии (психолози, социални работници, лекари, свещеници) или други професии, които могат да бъдат полезни, включително журналисти, спортисти, драматурзи, композитори, музиканти, художници, режисьори и други, с чиято помощ могат да се реализират ценни училищни инициативи и др.;

- родители, които могат да станат посредници между училището и родителите или други организации и институции;

- родители, които могат да осигуряват ресурси за изпълнение на училищните дейности.

Трета стъпка: Насочване към външни служби.

Четвърта стъпка: Сътрудничество с общността.

Конкретните дейности по програмата да се обсъдят на педагогически съвет до средата на месец септември, дейностите по класове да влязат в плана на класните ръководители и се осъществяват в пряка връзка с родителските комитети.

Училищният координационен съвет да предложи ясни граници, правила и процедури по посочените в програмата направления и регулярно да подпомага класните ръководители в реализиране на превантивната работа по класове. Да се работи в тясно сътрудничество с родителските комитети, ученическият съвет, други извънучилищни подкрепящи организации. В началото и в края на учебната година да се отчитат проблемите по реализиране на програмата, както и да се анализират добрите практики и постигнатите положителни резултати.

I. Превенция в клас.

1.1 Провеждане на изследване за тормоза между учениците.

Срок: до края на Първи срок.

Отг.: класни ръководители

1.2 Обсъждане с учениците по класове на предложения и изготвяне на правила, които касаят всички ученици от класа.

Срок: м. ноември.

Отг.: класни ръководители

1.3 Разглеждане на теми, свързани с превенция на тормоза и насилието в час на класа.
За първи срок – месеци ноември и декември. За втори срок – месеци февруари и март.

Срок: през цялата учебна година.

Отг.: класни ръководители и ПС

Примерни теми:

- Какво означава тормоз? Видове тормоз
- Какви са преживяванията на извършителя, последователите, потърпевшия и наблюдателите?
  - Психическият тормоз и неговите последици.
  - Тормозът в социалните мрежи.
  - Кои са основните ценности и правила на поведение, които следва да приемем?

1.4. Привличане на родители за провеждането на мероприятия за превенция на тормоза на училищно ниво.

Срок: край на Първи срок.

Отг.: класни ръководители,
Координационен съвет

1.5 Създаване на единни училищни правила, които да залегнат в Правилника за дейността.

Срок: начало на учебна година.

Отг.: отговорниците за Правилника

II. Процедури за интервенция.

A) На ниво клас

1. Подаване на сигнал към Координационния съвет /КС/ в Гимназията.

Срок: до един час след инцидента

Отг.: учител, класен ръководител

2. Верифициране на подозрение или откриване на ситуация на тормоз – подробно информизиране за случилото се от всички участници.

Срок: през цялата учебна година.

Отг.: класен ръководител, КС

3. Прекратяване на ситуацията и успокояване / интервенция към всички участници.

Срок: при случай

Отг.: учители, свидетели на инцидента

4. Уведомяване на родител. Мотивиране за активното му участие за предотвратяването на ситуации на тормоз.

Срок: до един ден от ситуацията
Отг.: класен ръководител

5. Консултации – предприемане на индивидуални разговори с участниците.

6. Координационният съвет прави оценка на риска и се инициира индивидуална работа по конкретния случай.

Срок: до три дни
Отг.: Координационен съвет

Б) На ниво училище – система на докладване със срокове за разглеждане и отговорности на служебните лица. Задължения на всички участници.

- Посочените действия се предприемат в случаи на злоупотреба със сила, както и при екстремни ситуации, в които съществува опасност за живота и здравето или за телесния интегритет, за когото и да е от участниците в ситуацията.

1. Служителят/учителят, наблюдавал случая уведомява дежурния ръководител. Той предава сигнала към Отдел за закрила на детето /ОЗД / и/или органите на полицията.

Срок: до един час от инцидента
Отг.служител,идентифицирал тормоза

2. Действията на ниво училище се предприемат от Директор заедно с Координационния съвет със задължителното участие на родител и компетентни власти, организации и услуги (центове за социална работа, здравни центрове, ОЗД, полиция и др.)

Срок: до три дни
Отг.: Координационен съвет

3. Ситуациите на тормоз от второ и трето ниво се описват в Дневника за случаи на тормоз, като по тях се предприема интензивна работа по случая, включваща всички участници, правят се оценки на потребностите и план за действие, както и се инициират процедури в съответствие със закона.

Ако друга организация или услуга е въввлечена в работата с ученика, училището установява връзка с тези организации или услуги и хармонизира дейностите.

Срок: седем дни
Отг.: Координационен съвет

4. Включване членовете на Ученическия съвет, там, където има необходимост.

Срок: през цялата учебна година
Отг.: класен ръководител, КС

В) Подаване на сигнали към външни служби.

1. От страна на училището всеки един професионалист, работещ в системата на образованието, може да подаде сигнал към ОЗД по местоживееене на детето. Това може да бъде директор, учител, педагогически съветник, възпитател, хигиенист и т. н. Сигналят може да бъде подаден от името на училището на Координационния съвет, като се описва цялата събрана информация по случая.

2. В случай на подозрение за ситуация на тормоз всеки служител в училище може да проведе консултация като се свърже с Националната телефонна линия за деца и разговаря с експерт на телефон 116 111.

III. При застрашени от отпадане ученици – разглеждане, сигнализиране, мерки, наказания.

1. При констатиране на случаи при ученици в риск от отпадане класният ръководител се свързва с родител. Това става в срок до един ден от констатиране на нарушението.

Срок: до седем дни след отсъствие

Отг.: класен ръководител

2. Провеждат се консултации между класен ръководител, родител и ученик. Прилагане на наказания по чл.137, ал.1, т.1.

Срок: до десет дни

Отг.: класен ръководител

3. При задълбочаване на случая класният ръководител подава сигнал до Комисията по превенция на отпадането.

Срок: до седем дни след констатиране на фактите

Отг.: класен ръководител

4. Комисията подготвя план за индивидуална работа с ученика. Според случая се сформира екип за работа с ученика. В екипа влизат класен ръководител, педагогически съветник и член от Комисията по превенция на отпадането.

Срок: до десет дни

Отг.: Координационен съвет

5. Когато ученик и родител не се отзоват на поканата, или в други ситуации, се подава сигнал до ОЗД по местоживеене на детето. Налагат се последващи наказания от педагогическия съвет.

Срок: през цялата учебна година.

Отг.: класни ръководители, Директор

Механизмът е приет на ПС № 10/04.09.2023г. и утвърден със заповед №РД-06-1465/04.09.2023г.